This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

Checked 2012

M-2244

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह
दाखल क्र. M 2244 विषय धर्मशास्त्र
नाव वामन बावनी कथा (मुद्रित) मराठी
लेखक / लिपीकार —
पृष्ठ 19 काळ — पूर्ण / अपूर्ण

M-2244

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ कर्ताप्रातर्नद्यादौगत्वा करिष्यमाणवामनजयंतीव्रतांग
त्वेन संगमस्नानंकरिष्ये (आयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमे
धांचतन्नोधेहिवनस्पते ॥ इतिवनस्पतिंप्रार्थ्य ॥ अपामार्गकाष्ठैः ॥ मुखदौर्गंध्य
नाशायदंतानांचविशुद्धये ॥ ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनं ॥ इतियथाचारं
दंतधावनंकृत्वा ॥) संगमस्तीर्थराजोसिसंगमःसरितांपतिः ॥ स्नानार्थंत्वांप्रपन्नो
स्मिप्रसादंकुरुसंगम ॥ इतिसंगमप्रार्थनं ॥ यावैश्रवणसंयुक्ताद्वादशीपरमातिथिः ॥
तस्यांतुसंगमेस्नास्येसर्वपापविमुक्तये ॥ वरोवरेण्योवरदोवराहोधरणीधरः ॥ अप
वित्रंपवित्रंमांकरोतुभगवान्हरिः ॥ इतिस्नात्वा ॥ करकंपूरयिष्यामिसरितांसंग
मेजलैः ॥ पंचरत्नसमायुक्तंतेनतुष्यतुवामनः ॥ करकपूरणं ॥ पर्जन्योवरुणःसूर्यः
सलिलंकेशवःशिवः ॥ त्वष्टायमोवैश्रवणःपापंहरतुमेसदा ॥ शिक्येस्थापनं ॥ अन्नं
प्रजापतिर्विष्णुरुद्रेंद्रशशिभास्कराः ॥ अग्निर्वायुर्यमस्त्वष्टापापंहरतुमेसदा ॥ —

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भक्तस्थापनं ॥ संभारानादायमध्याह्नात्परंपूजनं ॥ आचम्यदेशकालौस्मृत्वा म
श्रीवामनप्रीतिद्वारासकलपापक्षयपूर्वकं रूपसौभाग्यमहैश्वर्यसुखसमृद्धिपितृऋण
विमुक्त्युभयकुलोद्धरणविष्णुसालोक्यादिकल्पोक्तफलसिद्धयेवामनजयंतीव्रतंक
रिष्ये ॥ तदंगत्वेनषोडशोपचारैःपूजनंकरिष्ये ॥ गणेशपूजादिसंभारप्रोक्षणांते
पीठादौमहीद्यौरित्यादिविधिनाकुंभंसंस्थाप्य(अथवापुराणोक्तपद्धत्युक्तप्रकारेणक
लशस्थापनंयथा ॥ चतुर्भुजेशुक्लवर्णेदिव्याभरणभूषिते ॥ चतुर्दिङ्नागपृष्ठस्थेभूमे
त्वांसंस्पृशाम्यहं ॥ इतिभूमिंस्पृष्ट्वा ॥ सर्वदेवमयंधान्यंसर्वोत्पत्तिकरंमहत् ॥ प्राणि
नांजीवनोपायंस्थापयामीष्टसिद्धये ॥ इतिधान्यराशिंकृत्वा ॥ तत्र ॥ देवासुरैर्म
थ्यमानादुत्पन्नोऽसिमहोदधेः ॥ कुंभत्वयिसुराःसर्वेतीर्थानिजलदानदाः ॥ तिष्ठ
तिकामफलदारुद्रादित्यादयोऽपिच ॥ अतोऽत्रधान्यराशौत्वांपूजार्थंस्थापयाम्यहं॥
इतिकलशंसंस्थाप्य ॥ गंगेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्वति ॥ नर्मदेसिंधुकावेरिकुं

॥ १ ॥

भेऽस्मिन्संनिधिंकुरु॥ इतिशुद्धजलेनापूर्य ॥ कस्तूरीकुंकुमोपेतंकर्पूरेणचसंयुतम्॥
चंदनंसर्वगंधाढ्यंकुंभेऽस्मिन्प्रक्षिपाम्यहं ॥ इतिगंधंप्र० ॥ कुष्ठमांसीहरिद्राद्याःसर्वौ
षध्योऽमृतप्रभाः ॥ सर्वामयहराश्चातःकुंभेऽस्मिन्प्रक्षिपाम्यहम् ॥ इत्यौषधीः ॥
धान्यराजांश्चमांगल्येद्विजप्रीतिकरान्यवान् ॥ यज्ञार्थंनिर्मितानस्मिन्कलशेप्रक्षि
पाम्यहं ॥ इतियवान् ॥ त्वंदूर्वेऽमृतजन्मासिवंदितासिसुरासुरैः॥ सौभाग्यंसततं
देहिसर्वकार्यकरीभव ॥ इतिदूर्वाः॥ अश्वत्थोदुंबरप्लक्षचूतन्यग्रोधपल्लवान् ॥ अस्मि
न्कुंभेप्रक्षिपामिसर्वकर्मसुशोभनान् ॥ इतिपंचपल्लवांस्तत्त्वचश्चनिक्षिप्य ॥ गजा
श्वरथ्यावल्मीकसंगमह्रदगोकुलात् ॥ मृदमानीयकुंभेऽस्मिन्प्रक्षिपामिचचत्वरात्॥
इत्यष्टमृदः ॥ फलंमनोहरंस्वादुमुनिदेवप्रियंसदा ॥ अस्मिन्कुंभेप्रक्षिपामिसर्वदा
मंगलप्रदं ॥ इतिफलं० ॥ सुवर्णरजतंमुक्ताराजावर्तप्रवालकं ॥ इमानिपंचरत्नानि
कलशेप्रक्षिपाम्यहं ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलद

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ इतिहिरण्यं० ॥ ईषद्धौतेनशुभ्रेणसदशेनाहतेनच ॥ संवे
ष्टयामिकलशंनूतनेनसुवाससा ॥ इतिवाससासंवेष्ट्य ॥ पूर्णपात्रंताम्रमयंशालितं
डुलपूरितं ॥ प्रधानदेवपूजार्थंन्यसामिकलशोपरि ॥) इतितदुपरिस्वर्णरजतदारु
वंशान्यतमनिर्मितेआढकमितैस्तिलैर्यवैर्गोधूमैर्वापूरितेऽहतवस्त्रकृष्णाजिनवेष्टिते
पूर्णपात्रेहैमप्रतिमायांवामनंशक्तितःपार्श्वस्थितदंडकमंडलुच्छत्रपादुकाक्षमालाद्यु
पस्करयुतंपूजयेत् ॥ शांताकारंभुज० ॥ अजिनदंडकमंडलुमेखलारुचिरपावनवा
मनमूर्तये॥ मितजगत्त्रितयायजितारयेनिगमवाक्पटवेबटवेनमः ॥ ध्यानं ॥ ब्रह्मां
डमुदरेयस्यमहद्भूतैरधिष्ठितः ॥ मायावीवामनःश्रीशःसोत्रायातुजगत्पतिः॥ आ
वाहनं ॥ सुवर्णमणिसंयुक्तंमयाभक्त्याप्रकल्पितं ॥ सिंहासनमिदंदिव्यंगृह्यतांवा
मनप्रभो ॥ आसनं ॥ गंगोदकंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितं ॥ वासितंपुष्पगंधै
श्चपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां ॥ पाद्यं ॥ गंधपुष्पफलैर्युक्तंहेमपात्रेनिवेशितं ॥ स्वर्गंगास

लिलंपुण्यमर्घ्यंस्वीकुरुकेशव ॥ अर्घ्यं ॥ कर्पूरवासिततंतोयंमंदाकिन्याःसमाहृतं ॥
आचम्यतांजगन्नाथमयादत्तंहिभक्तितः ॥ आचमनं ॥ गंगासरस्वतीरेवापयोष्णी
यमुनाजलैः ॥ स्नापितोसिमयादेवतथाशांतिंकुरुष्वमे ॥ स्नानं ॥ पंचामृतंमया
नीतंपयोदधिघृतंमधु ॥ शर्करांपरयाभक्त्यास्नानार्थंप्रतिगृह्यतां ॥ पंचामृतं ॥ चारु
गंधोदकंशीतंकर्पूरायुरुचंदनैः ॥ एलोशीरादिसंमिश्रंस्नानीयंगृह्यतांहरे ॥ गंधो
दकं ॥ गंधादिपूर्वपूजांतेमहाभिषेकः ॥ नमःकमलकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे ॥
महाहवरिपुस्कंधघृष्टचक्रायचक्रिणे ॥ वस्त्रं ॥ दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसा
गरात् ॥ उपवीतंसोत्तरीयंगृहाणपुरुषोत्तम ॥ उपवीतं ॥ मलयाचलसंभूतं० चंदनं॥
अक्षतान् ॥ परिमलद्रव्यं ॥ माल्यादीनि० पुष्पाणि ॥ अथांगपूजा ॥ वामनाय
नमःपादौपू० ॥ दामोदराय० जंघे० ॥ श्रीपतये० ऊरू० ॥ कामदेवाय० गुह्यं० ॥ज
गत्पतये० नाभिं० ॥ विश्वधारिणे० उदरं० ॥ योगिनाथाय० हृदयं० ॥ श्रीधराय०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कंठं० ॥ पंकजास्याय० मुखं० ॥ सर्वात्मने० शिरः० ॥ वनस्पतिरसोद्भूतोगंधाढ्योगंधउत्तमः ॥ आघ्रेयःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ धूपं ॥ त्वमेवपृथिवीज्योतिर्वायुराकाशमच्युत ॥ त्वमेवज्योतिषांज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृह्यतां ॥ दीपं ॥ अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैःषड्भिःसमन्वितं ॥ भक्त्यानिवेदितंतुभ्यंगृहाणबटुवामन ॥ नैवेद्यं ॥ इदंफलं० फलं ॥ पूगीफलं० तांबूलं ॥ हिरण्यगर्भ० दक्षिणां ॥ नीराजनं सुमंगल्यंकर्पूरोद्भासितंविभो ॥ चंद्रार्कवह्निसदृशंवामनप्रतिगृह्यतां ॥ नीराजनं ॥ यानिकानि० प्रदक्षिणां ॥ नमोवामनरूपायनमस्तेस्तुत्रिविक्रम ॥ नमस्तेबलिबंधायवासुदेवनमोस्तुते ॥ नमस्कारं ॥ मत्स्यंकूर्मंवराहंचनरसिंहंचवामनं ॥ रामं रामंचकृष्णंचअर्चयामिनमोनमः ॥ पुष्पांजलिं ॥ नमस्तेपद्मनाभायनमस्तेजलशायिने ॥ तुभ्यमर्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणे ॥ विशेषार्घ्यं ॥ जगदादिर्जगद्रूपोह्यनादिर्जगदंतकृत् ॥ जलाशयोजगद्योनिःप्रीयतांमेजनार्दनः ॥ नमोनम

स्तेगोविंदभुवनेशत्रिविक्रम ॥ अघौघसंक्षयंकृत्वासर्वकामप्रदोभव ॥ मंत्रहीनं० प्रार्थनं ॥ एवंसंपूज्यगीतादिमंगलैरात्रौजागरित्वा प्रातर्नित्यकर्मातेदेवंसंपूज्यविसृज्य शिक्यस्थजलकलशयुतंसोपस्करंतंविप्रायदद्यात् ॥ दानमंत्रः ॥ वामनंसर्वतोभद्रंद्विजायप्रतिपादये ॥ प्रीयतांतेनदेवेशोममनित्यंजनार्दनः ॥ ग्रहणमंत्रः ॥ वामनोबुद्धिदोदाताद्रव्यस्थोवामनःस्वयं ॥ वामनोस्यप्रतिग्राहीवामनायनमोनमः ॥ ततस्त्रीन्विप्रान्पृषद्राज्यदध्योदनयुतान्नेनसंभोज्यकर्मसमाप्यस्वयंभुंजीत ॥ शक्तौतु वाचकायप्रतिमावस्त्रादिदत्वावामनप्रीत्यर्थंब्रह्मचारिणंसंभोज्यतस्मैदंडच्छत्रोपानहशिक्यादिदद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ दध्योदनयुतंशिक्यंवारिधानीयुतंविभो ॥ छत्रोपानहसंयुक्तंब्राह्मणायददाम्यहं ॥ एवंद्वादशवर्षंकृत्वोद्यापनंकुर्यात् ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ वामनद्वादशीसार्थकथाप्रारंभः ॥ धर्मराज प्रश्न करितात कीं– हे महादेवा कृष्णा, जे अनेक उपवास करण्याविषयीं अशक्त आहेत, त्यांस महाफल देणारें असें उपोषणव्रत कोणतें तें मला कथन करावें ॥ १ ॥ ते समयीं श्रीकृष्ण ह्मणतात, हे धर्म-

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ उपवाससमर्थानांकिंस्या देकमुपोषणम् ॥ महाफलंमहादेवतन्ममाचक्ष्वपृच्छतः ॥ १ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ ॥ याराजञ्छ्रवणोपेताद्वादशीमहतीतुसा ॥ तस्यामुपोषितः स्नातःपूजयित्वाजनार्दनम् ॥ प्राप्नोत्ययत्नाद्धर्मज्ञद्वादशद्वादशीफलम् ॥ ॥ २ ॥ दध्योदनयुतंतस्यांजलपूर्णंतथाघटम् ॥ वस्त्रसंवेष्टितंदत्वाछत्रो पानहमेवच ॥ ३ ॥ ॥ ॥

ज्ञा राजा, जी द्वादशी श्रवणनक्षत्रानें युक्त असते ती मोठी होय. कारण त्यादिवशीं स्नान करून उपोषित राहून वामनाची पूजा केली असतां बारा द्वादशींस उपोषण केल्याचें फळ प्रयत्नावांचून प्राप्त होतें ॥ २ ॥ त्या द्वादशीच्या दिवशीं दहींभातयुक्त, उदकानें भरलेला

घट वस्त्रानें वेष्टित करून त्याचें दान केलें असतां, आणि छत्री व जोडा हे पदार्थ दिले असतां दुर्गति प्राप्त होत नाहीं व मनुष्य उत्तम गतीला पावतो, आणि अंतीं अक्षय पदास जातो यांत संशय नाहीं ॥ ३ ॥ ४ ॥ श्रवणद्वादशीचा योग असतां त्या दिवशीं जर बुध-

नदुर्गतिमवाप्नोतिगतिमग्र्यांचविंदति ॥ अक्षय्यंस्थानमाप्नोतिनात्रकार्या विचारणा ॥ ४ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेबुधवारोभवेद्यदि ॥ अत्यंतमहती नामद्वादशीसाप्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ स्नानंजाप्यंतथादानंहोमःश्राद्धंसुरार्च नम् ॥ सर्वमक्षय्यमाप्नोतितस्यांकुरुकुलोद्वह ॥ ६ ॥ तस्मिन्दिनेतथास्नातोयत्रकचनसंगमे ॥ सगंगास्नानजंराजन्फलंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ७ ॥

वार येईल तर ती द्वादशी अत्यंत महती (फार मोठी) या नांवानें प्रसिद्ध आहे ॥ ५ ॥ हे कुरुकुलश्रेष्ठा, त्या दिवशीं स्नान, जप, दान, होम, श्राद्ध आणि देवतार्चन केलें असतां तें सर्व अक्षयफलदायक होतें ॥ ६ ॥ तसेंच हे राजा, त्या दिवशीं कोणत्याही संगमीं जो कोणी स्नान करितो तो निश्चयेंकरून भागीरथीस्नानाचें फल पावतो ॥ ७ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सर्व संगम केवल श्रवणनक्षत्रीं निरंतर उत्तम संतोषदायक आहेत. आणि द्वादशीयुक्त श्रवणनक्षत्रीं तर ते विशेष फलदायक आहेत व बुधवारयुक्त असेल तर त्यापेक्षांही विशेष फल देणारे आहेत ॥ ८ ॥ तशीच द्वादशी बुधवार आणि श्रवण यांनीं युक्त असेल तर

श्रवणेसंगमाःसर्वेपरतुष्टिप्रदाःसदा ॥ विशेषाद्वादशीयुक्ताबुधयुक्ताविशेषतः ॥ ८ ॥ तथैवद्वादशीप्रोक्ताबुधश्रवणसंयुता ॥ शुद्धाश्रवणसंयुक्तासंगमेविजयास्मृता ॥ ९ ॥ वारिकुंभंप्रदायास्यांदध्योदनसमायुतम् ॥ प्रेतयोनौनजायेतपूजयित्वात्रवामनम् ॥ १० ॥ वंशःसमुद्धृतस्तेनमुक्तः पितृऋणादसौ ॥ नभस्येसंगमेस्नात्वावामनोयेनपूजितः ॥ सयातिपरमं स्थानंविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ११ ॥ ॥ ॥

तिला शुद्ध द्वादशी असें ह्मणतात. केवल श्रवणानें युक्त असेल तर ती विजयानामेंकरून प्रसिद्ध आहे ॥ ९ ॥ त्यादिवशीं दध्योदनयुक्त उदकुंभदान केलें असतां व वामनाची पूजा केली असतां प्रेतयोनीला जात नाहीं ॥ १० ॥ वामनपूजा व दध्योदन हीं कृत्यें

ज्यानें केलीं त्यानें वंशाचा उद्धार केला व तो पितृऋणांतून मुक्त होतो. भाद्रपदांत संगमीं स्नान करून जो वामनाची पूजा करील तो उत्तम लोकास जाऊन विष्णूचें सायुज्य पावेल ॥ ११ ॥ श्रीकृष्ण ह्मणतात– हे राजश्रेष्ठा युधिष्ठिरा, या व्रताचें विधान मुनींनीं जसें सांगितलें आहे तसें तुला सांगतों श्रवण कर. एकादशीच्या दिवशीं उपोषण करून व्रतसंबं-

श्रीकृष्णउवाच ॥ विधानंशृणुराजेंद्रयथादृष्टंमनीषिभिः ॥ यथोक्तंनियमं कुर्यादेकादश्यामुपोषितः ॥ १२ ॥ दंतान्संशोध्ययत्नेनवाग्यतोनियतेंद्रियः ॥ श्रवणद्वादशीयोगेसमुपोष्यजनार्दनम् ॥ १३ ॥ अर्चयित्वाविधानेनत्रयोदश्यांपरेहनि ॥ नदीनांसंगमेस्नायादर्चयेदत्रवामनम् ॥ १४ ॥

धानें जसे नियम सांगितले आहेत तसे ॥ १२ ॥ दंतधावन करून यत्नानें मौन धारणपूर्वक जितेंद्रिय राहून श्रवणनक्षत्रयुक्त द्वादशीला उत्तम रीतीनें उपवास करून विधियुक्त विष्णूची पूजा करावी. नंतर दुसरे दिवशीं त्रयोदशीला नद्यांचे संगमीं स्नान करावें व तेथेंच वामनाची पूजा करावी ॥ १३ ॥ १४ ॥ ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वामनप्रतिमा सुवर्णाची बारा अंगुळें उंच व वस्त्रयुक्त असावी. उत्तम पीत वस्त्रांनीं मृत्तिकेचा नवीन अच्छिद्र कलश वेष्टन करावा ॥ १५ ॥ सुवर्णाचें अर्घ्यपात्र करावें. त्यांत दहीं, अक्षता, फलें, सुवर्ण व गंध हे पदार्थ घालून तें अर्घ्यपात्र पुढील मंत्रानें वामनास

सौवर्णींवस्त्रसंयुक्तांद्वादशांगुलमुच्छ्रिताम् ॥ पीतवस्त्रैःशुभैर्वेष्ट्यमृत्पात्रम व्रणंनवं ॥ १५ ॥ हिरण्मयेनपात्रेणअर्घ्यपात्रंप्रकल्पयेत् ॥ दध्यक्षतफलैश्चैवसहिरण्यंसचंदनम् ॥ १६ ॥ नमस्तेपद्मनाभायनमस्तेजलशायिने ॥ तुभ्यमर्घ्यंप्रयच्छामिबालवामनरूपिणे ॥ १७ ॥ नमःशार्ङ्गसीरबाणपाणये वामनायच ॥ यज्ञभुक्फलदात्रेचवामनायनमोनमः ॥ १८ ॥ ॥

द्यावें ॥ १६ ॥ मंत्र–हे पद्मनाभा, तुला नमस्कार हे जलशायिन्, तुला नमस्कार. हे बालवामनरूपा, तुजकारणें मी अर्घ्य देतों ॥ १७ ॥ शार्ङ्ग धनुष्य, नांगर आणि बाण हीं आयुधें धारण करणाऱ्या वामनास नमस्कार; यज्ञभोक्ता व यज्ञफल देणारा अशा वामनाला पुनः पुनः नमस्कार असो ॥ १८ ॥

तसाच देवांचाही ईश्वर, देवांचा उत्पादक, अशा सर्व देवांचा प्रभु जो वामन त्यास वारंवार नमस्कार असो ॥ १९ ॥ मत्स्य, कूर्म, वराह, नारसिंह, भार्गवराम व दाशरथी राम असे अनेक ज्याचे अवतार त्या वामनाला वारंवार नमस्कार असो ॥ २० ॥ हे श्रीधरा, तुला

देवेश्वरायदेवायदेवसंभूतिकारिणे ॥ प्रभवेसर्वदेवानांवामनायनमोनमः ॥ १९ ॥ मत्स्यकूर्मवराहेभ्योनारसिंहस्वरूपिणे ॥ रामचंद्रायरामायवामनायनमोनमः ॥ २० ॥ श्रीधरायनमस्तेस्तुनमस्तेगरुडध्वज ॥ चतुर्बाहोनमस्तेस्तुनमस्तेधरणीधर ॥ २१ ॥ एवंसंस्तूयविधिवन्नरःप्रस्कंदनामभिः ॥ रात्रौजागरणंकुर्यात्पुरतोजलशायिनः ॥ २२ ॥ ॥

नमस्कार असो. हे गरुडध्वजा, तुला नमस्कार असो. हे चतुर्भुजा, तुला नमस्कार असो. हे धरणीधरा, तुला नमस्कार असो ॥ २१ ॥ याप्रमाणें दैत्यनाशना, कंसमर्दना इत्यादि कर्मनामांनीं उत्तम स्तवन करून जलशायी वामनाच्या अग्रभागीं रात्रौ जागरण करावें ॥ २२ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जो बालरूप धारण करून क्षीरसमुद्रांत क्रीडा करिता झाला, व आकाशादिपंचमहाभूतांनीं युक्त ब्रह्मांड ज्याच्या उदरांत आहे ॥ २३ ॥ असा मायावी वामन जगत्पालक लक्ष्मीकांत तो येथें येवो. अशी उत्तम स्तुति करून द्वादशीचे दिवशीं सूर्योदयाचे समयीं ॥ २४॥

धृत्वाबालमयंरूपंदेवोऽक्रीडत्पयोनिधौ ॥ ब्रह्मांडमुदरेयस्यमहद्भूतैरधिष्ठितम् ॥ २३ ॥ मायावीवामनःश्रीशःसोऽत्रायातुजगत्पतिः ॥ एवंसंस्तूयतंभक्त्याद्वादश्यामुदयेरवेः ॥ २४ ॥ शृंगारसहितंतंचब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ वामनःप्रतिगृह्णातिवामनोहंददामिते ॥ वामनंसर्वतोभद्रंद्विजायप्रतिपादये ॥ २५॥ जलधेनुंतथादद्याच्छत्रंचैवतुपादुके ॥ सहिरण्यानिवस्त्राणिवृषंधेनुंतथानृप ॥ २६ ॥ ॥ ॥

ती शृंगारसहित वामनाची प्रतिमा ब्राह्मणाला द्यावी. दानमंत्र–वामन ग्रहण करितो, मी वामन तुला देतों, सर्व मंगलरूप जो वामन त्यास ब्राह्मणाला देतों ॥ २५ ॥ तशीच धेनु, छत्री, खडावा, सुवर्णसहित वस्त्रें, हे राजा, तसाच वृषभ व गाय हीं दानें द्यावीं ॥ २६॥

श्रवण नक्षत्रयुक्त द्वादशीला गरुडध्वजाची पूजा करून त्यादिवशीं जें किंचित्ही दान करावें तें वामनास प्राप्त होतें. ब्राह्मणांस दानें देऊन द्वादशी व श्रवण यांचा वियोग झाल्यानंतर पारणा करावी ॥ २७ ॥ श्रीकृष्ण ह्मणतात, याविषयीं एक प्राचीन इतिहास

यत्किंचिद्दीयतेतत्रतद्दानंप्राप्यतेध्रुवम् ॥ श्रवणद्वादशीयोगेसंपूज्यगरुडध्वजम् ॥ दत्वादानंद्विजातिभ्योवियोगेपारणंततः ॥ २७ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ अत्राप्युदाहरामीममितिहासंपुरातनम् ॥ महत्यरण्येयद्वृत्तंभूमिपालशृणुष्वतत् ॥ २८॥ देशोदशार्णकोनामतस्यभागेतुपश्चिमे ॥ अस्तिराजन्मरुद्देशःसर्वसत्त्वभयंकरः ॥ २९ ॥ सुतप्तवालुकाभूमिर्यत्रदुष्टामहोरगाः ॥ अल्पच्छायाद्रुमास्तत्रमृतप्राणिसमाकुलाः ॥ ३० ॥ ॥

सांगतों. हे राजा, मोठ्या अरण्यांत जें वर्तमान घडलें तें ऐक ॥ २८ ॥ दशार्ण देशाच्या पश्चिमभागीं सर्व प्राणिमात्रांला भयंकर असा मरुत् (मारवाड) ह्मणून एक देश आहे ॥ २९ ॥ त्या देशांत अत्यंत तापलेल्या वाळूनें युक्त भूमि असून तेथें मोठे दुष्ट सर्प आहेत.

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्या देशांतील वृक्ष अल्पच्छायायुक्त असून मृत प्राण्यांनींयुक्त आहेत ॥ ३० ॥ शमी, खैर, पळस, कारवी व पीलु असे वृक्ष असून ते वानरांनीं वेष्टित आहेत ॥ ३१ ॥ तशीच तेथील भूमि कोठें कोठें दग्ध झालेल्या प्राणिसमुदायांनीं व्याप्त आहे. सूर्याच्या तीक्ष्ण किरणांनीं

शमीखदिरपालाशकरीरैश्चसपीलुभिः ॥ यत्रभीमगणावृक्षामर्कटैःपरिवे
ष्टिताः ॥ ३१ ॥ दग्धप्राणिगणाकीर्णायत्रभूर्दृश्यतेक्वचित् ॥ अर्कप्रतापैः
संतप्तापरुषानिस्तृणामही ॥ ३२॥ ज्वलिताग्निसमंचैवयत्किंचित्तत्रदृश्यते॥
तथापिलोकाजीवंतिसर्वेकर्मनिबंधनात् ॥ ३३ ॥ नोदकंनोतृषाहारराजं
स्तत्रबलाहकाः ॥ कदाचिदपिदृश्यंतेप्लवमानाविहंगमाः ॥ ३४ ॥ ॥

अत्यंत तप्त झालेली तृणरहित रूक्ष भूमी आहे ॥ ३२ ॥ त्याचप्रमाणें तेथें स्थलविशेषीं प्रज्वलित अग्नीसारखें यत्किंचित् दिसत आहे. तथापि तेथील सर्व लोक प्रारब्धकर्मबलानें वांचतात ॥ ३३ ॥ हे राजा, तेथें पाणी नसून तृषा हरण करणारे मेघही नाहींत. तेथें एखादेवेळींच पक्षी उडतांना दिसतात ॥ ३४ ॥

ते पक्षी अरण्यांत जाऊन कित्येक पिलांसह तृषायुक्त होऊन वाळूच्या प्रदेशांतच मरण पावतात. यास दृष्टांत—जसे वाळूचे पूल उदकानें नाश पावतात त्याप्रमाणें ते मरण पावतात ॥ ३५ ॥ तशा प्रकारच्या त्या प्रदेशांत वैश्यवृत्तीनें उपजीविका करणारा एक हरिदत्त

तेकांतारगतैःकैश्चित्तृषितैःशिशुभिःसमम् ॥ सैकतेष्वेवनश्यंतिजलैःसैक
त तुवत् ॥ ३५ ॥ तस्मिंस्तथाविधेदेशेकश्चिद्दैववशाद्वणिक् ॥ हरिदत्त
इतिख्यातोवणिग्धर्मोपजीवकः ॥ ३६ ॥ निजसार्थपरिभ्रष्टःप्रविष्टोमरु
जांगले ॥ दृष्टवान्मलिनान्रूक्षान्निर्मांसान्भीमदर्शनान् ॥ ३७ ॥ बभ्राम
भ्रांतहृदयःक्षुत्तृषाश्रमकर्षितः ॥ क्वग्रामःक्वजनःक्वाहंक्वयास्यामिकिमाचरे ३८

नावाचा प्रख्यात वाणी ॥ ३६ ॥ आपल्या सोबत्यांपासून चुकून त्या मरुजांगल देशांत आला. तेथें मलिन, रूक्ष, मांसरहित आणि दिसण्यांत अति भयंकर अशा लोकांस त्या वाण्यानें पाहिलें ॥ ३७ ॥ त्यामुळें श्रांतचित्त होत्साता क्षुधा, तृषा व श्रम यांनीं व्याकुल होऊन इकडे तिकडे फिरूं लागला. फिरतां फिरतां मनांत विचार करूं लागला कीं, माझा गांव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कोठें आहे, माझे स्वजन कोणीकडे गेले, मी आतां कोठें आहें, कोठें जाऊं व काय करूं॥३८॥ असा मनांत विचार करतो आहे तों त्यानें कांहीं पिशाचें पाहिलीं. त्यांचीं सर्व इंद्रियें क्षुधा आणि तृषा यांनीं व्याकुळ झालीं असून तीं क्षुधेनें कृश झालीं आहेत. त्यांचें वृषण लंबमान

अथप्रेतान्ददर्शासौक्षुत्तृषाव्याकुलेंद्रियान् ॥ क्षुत्क्षामान्लंबवृषणान्निर्मां साश्वसकीकसान् ॥ ३९ ॥ स्नायुबद्धास्थिचरणान्धावमानानितस्ततः ॥ वणिक्सोपितदाश्चर्यंदृष्ट्वाभयमुपागतः ॥ ४० ॥ भीतभीतस्तुतैःसार्धंज गामपथिवंचयन् ॥ ततोगत्वापिशाचास्तेन्यग्रोधंमहदाश्रयम् ॥ ४१ ॥

आणि देह मांसरहित असल्यामुळें तीं केवळ अस्थिपंजराप्रमाणें दिसत आहेत ॥ ३९ ॥ त्यांच्या शरीराचीं हाडें व पाय हे स्नायूंनीं बांधले असून तीं इकडेतिकडे धांवत होतीं. असें तें आश्चर्य पाहून तो वाणी भयभीत झाला ॥ ४० ॥ तथापि तो त्यांची निराशा न करितां त्यांच्या बरोबर मार्ग चालत होता. नंतर तीं पिशाचें त्या मार्गानें जाऊन शीतळ

छायायुक्त आणि फारच विस्तीर्ण अशा एका मोठ्या वडाच्या वृक्षाखालीं बसलीं. याप्रमाणें तीं सर्व पिशाचें त्या झाडाखालीं बसल्यानंतर तो वाणीही त्याच झाडाखालीं दुसरीकडे जाऊन बसला ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ नंतर एका पिशाचाच्या खांद्यावर बसलेलें असून सभोंवतीं

शीतच्छायंसुविस्तीर्णंतत्रतेसमुपाविशन् ॥ निविष्टेषुततस्तेषुएकदेशेस्थितोवणिक् ॥ ४२ ॥ प्रेतस्कंधसमारूढमेकंविकृतदर्शनम् ॥ ददर्शबहुभिः प्रेतैःसमंतात्परिवारितम् ॥ ४३ ॥ आगच्छन्शवभक्षीसस्तुतिशब्दपुरःसरम् ॥ प्रेतस्कंधान्महींगत्वातस्यांतिकमुपागतः ॥ ४४ ॥ सोपिवाचावणिक्श्रेष्ठमिदंवचनमब्रवीत् ॥ अस्मिन्घोरतरेदेशेप्रवेशोभवतःकथम् ॥४५॥

पुष्कळ पिशाचांनीं वेष्टित असें एक भयंकर पिशाच त्या वाण्यानें पाहिलें ॥ ४३ ॥ तेव्हां तेंच प्रेतभक्षक मुख्य पिशाच, इतर पिशाचें त्याची स्तुति करीत असतां तेथें आलें आणि पिशाचाच्या खांद्यावरून जमिनीवर उतरून जेथें तो वाणी बसला होता तेथें आलें ॥ ४४ ॥ आणि त्यास विचारिलें कीं हे वैश्या, या भयंकर देशांत तुझा प्रवेश कसा झाला ? ॥४५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेव्हां तो बुद्धिवान् वैश्य त्यास ह्मणाला, मीं आपल्या बरोबरच्या सोबत्यांपासून चुकून पराधीन झाल्यामुळें दुष्कर्मप्रेरित दैवयोगानें एथें आलों ॥ ४६ ॥ तृषा मला अतिशय पीडा देत आहे. केवळ तृषाच पीडा देत आहे असें नाहीं तर क्षुधा व तृषा दोन्ही अत्यंत

तमुवाचवणिग्धीमान्सार्थभ्रष्टस्तदाऽवशः ॥ प्रवेशोदैवयोगेनकष्टकर्म कृतेनतु ॥ ४६ ॥ तृष्णामांबाधतेत्यर्थंक्षुत्तृषौचभृशंतथा ॥ प्राणाःकंठमनुप्राप्तावचनंनश्यतीवमे ॥ ४७ ॥ अत्रोपायंनपश्यामिजीवेयंयेनकेनचित् ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ इत्येवमुक्तःप्रेतस्तुवणिजंवाक्यमब्रवीत् ॥ ४८ ॥ पुन्नागमिममाश्रित्यप्रतीक्षस्वमुहूर्तकम् ॥ कृतातिथ्योयथापश्चाद्गमिष्यसियथासुखम् ॥ ४९ ॥ ॥ ॥

बाधा करीत आहेत. प्राण कंठाशीं आले आहेत. बोलवतही नाहीं ॥ ४७ ॥ या प्रसंगीं मी कोणत्या उपायानें वांचेन तो उपाय मला सुचत नाहीं. श्रीकृष्ण ह्मणतात, असें भाषण करणाऱ्या वैश्यास तें पिशाच बोललें ॥ ४८ ॥ तूं या पुन्नाग (उंडिणीचा वृक्ष) वृक्षाच्याखालीं बसून दोन घटका वाट पहा ह्मणजे तुझें आतिथ्य आह्मीं यथासाग करूं. नंतर तूं सुखेंकरून गमन कर ॥ ४९ ॥ असें त्याचें भाषण ऐकून तो तृषाक्रांत झालेला वैश्य त्याच्या सांगण्याप्रमाणें पुन्नाग वृक्षाखालीं वाट पहात राहिला. नंतर मध्याह्न समय प्राप्त

एवमुक्तस्तथाचक्रेसवणिक्तृषयार्दितः ॥ मध्याह्नसमयेप्राप्तेततस्तंदेशमागतः ॥ ५० ॥ पुन्नागवृक्षाच्छीतोदावारिधारामनोरमा ॥ दध्योदनसयुक्तेनवर्धमानेनसंयुता ॥ ५१ ॥ अवतीर्यततःसोग्रेददावतिथयेतदा ॥ दध्योदनंचतोयंचक्षुत्तृड्भ्यांपीडितायवै ॥ ५२ ॥ दध्योदनेनतोयेनपरां तृप्तिमुपागतः ॥ वितृष्णोविज्वरश्चापिक्षणेनचबभूवह ॥ ५३ ॥ ॥

झाला असतां ॥ ५० ॥ त्या पुन्नाग वृक्षापासून शीतलोदकाची सुंदर जलधारा एका परळांतील उत्तम योग्य दध्योदनानेंयुक्त अशी प्रगट झाली ॥ ५१ ॥ नंतर तिच्या अग्रभागीं त्या पिशाचपतीनें उतरून त्याकाळीं दध्योदन व उदक त्या क्षुधातृषांनीं पीडित अतिथीला दिलें ॥ ५२ ॥ त्या दध्योदनानें व उदकानें तो वैश्य अत्यंत तृप्त झाला, व क्षणमात्रेंकरून

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षुधा व तृषा यांहींरहित झाला ॥ ५३ ॥ नंतर त्या पिशाचराजानें आपल्या बरोबरच्या पिशाचसमुदायास त्या जलसहित दध्योदनांतून क्रमानें सर्वांस भाग दिला. तेणेंकरून सर्व पिशाचें उत्कृष्ट तृप्ति पावलीं ॥ ५४ ॥ याप्रमाणें अतिथि व सर्व पिशाचें यांस तृप्त

ततस्तुप्रेतसंघस्यतस्माद्भागंक्रमाद्ददौ ॥ दध्योदनात्सपानीयात्प्रेतास्तृप्तिं परांगताः ॥ ५४ ॥ अतिथिंतर्पयित्वाचप्रेतलोकंचसर्वशः ॥ ततःस्वयंच बुभुजेभुक्तशेषंयथासुखम् ॥ ५५ ॥ ततोभुक्तवतस्त्वन्नंपानीयंचक्षयंययौ ॥ प्रेताधिपंततस्तुष्टोवणिक्वचनमब्रवीत् ॥ ५६ ॥ वणिगुवाच ॥ ॥ आश्चर्य मेतत्परमंवनेस्मिन्प्रतिभातिमे ॥ अन्नपानस्यसंप्राप्तिःपरमस्यकुतस्तव ॥५७॥

करून नंतर सर्वांचा भुक्तशेष दध्योदन त्यानें स्वतः सुखेंकरून भक्षण केला ॥ ५५ ॥ अशाप्रकारें त्याचें भोजन झाल्यावर तें दध्योदन व उदक सर्व समाप्त झालें. नंतर तो संतोष पावलेला वैश्य त्या प्रेतराजाला बोलला ॥ ५६ ॥ या वनांत मोठें आश्चर्य मला भासतें तें हें कीं, तुला येथें उत्तम अन्न व उदक यांची प्राप्ति कशी होते ॥ ५७ ॥ ॥

तसेंच अल्प अन्नानें तूं अरण्यांत अत्यंत मोठ्या परिवाराचें पोषण करितोस आणि अशा अल्प अन्नानें हे पिशाचगण कसे तृप्ति पावतात ? कारण यांचीं पोटें मोठीं असून देह मांसरहित कृश असे आहेत ॥ ५८ ॥ आणि दुसरें असें कीं, हे पिशाचगण तुजविषयीं

स्तोकेनचतथान्नेनबिभर्षिसुबहून्वने ॥ तृप्तिंगताःकथंत्वेतेनिर्मांसाभीमकुक्षयः ॥ ५८ ॥ अपरंचकथंस्नेहमवाप्तावापरिक्षयम् ॥ अत्रघोरेचकस्मात्त्वंसंप्राप्तोनिर्जलेवने ॥५९॥ तृप्तश्चासिकथंग्रासमात्रेणैवशुभंवद ॥ पिशाचपतिरुवाच ॥ ॥ शृणुभद्रप्रवक्ष्यामिदुष्कृतंकर्मचात्मनः ॥ ६० ॥ शाकलेनगरेरम्येअहमासंसुदुर्मतिः ॥ वणिगासंपुराकालेततोभद्रमवापह ॥ ६१ ॥

प्रेमयुक्त कसे झाले व तुमचें भोजन होतांच हें अन्नोदक कसें समाप्त झालें आणि तूं या घोर निर्जल वनांत कां आलास ॥ ५९ ॥ व तूं ग्रासमात्र अन्नानें तृप्त कसा झालास ह्याचें कारण काय असेल तें मला खरोखर सांग. तें ऐकून पिशाचपति बोलतो बाबा, मी आपलें पापकर्म सांगतों ऐक ॥ ६० ॥ पूर्वी शाकल नामक रम्य नगरांत मी अत्यंत दुष्टबुद्धि व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीमंत असा वैश्य होतों ॥ ६१ ॥ मी दुरात्मा व नास्तिक असा असल्यामुळें माझ्या स्त्रीनें मला दानधर्म करण्यास सांगितलें असतांही धनलोभानें मीं भिक्षुकाला भिक्षा घातली नाहीं, तसेंच तृषिताला उदक सुद्धां केव्हांही पाजिलें नाहीं. तेथें एक ब्राह्मण मजसारखा व्यापारी

शाकलेनगरेरम्येनास्तिकेनदुरात्मना ॥ धनलोभात्तथातत्रकदाचित्प्रमदे
रिता ॥ ६२॥ नदत्ताभिक्षवेभिक्षातृषितेंबुकदाचन ॥ प्रतिवैश्यस्तुतत्रासी
द्ब्राह्मणोगुणवान्मम ॥ ६३ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेमासिभाद्रपदेतथा ॥
सकदाचिन्मयासार्धंतापींनामनदींययौ ॥ ६४ ॥ तस्यास्तुसंगमःपुण्यो
यत्रासीच्चंद्रभागया ॥ चंद्रभागासोमसुतातापीचैवार्कनंदिनी ॥ ६५ ॥

होता. तो गुणवान् असून माझा मित्र होता ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ एके समयीं भाद्रपदमासीं श्रवणद्वादशीचे योगावर मजसहवर्तमान तो तापीनामक नदीस गेला ॥ ६४ ॥ तेथें तिचा चंद्रभागा नदीशीं संगम मोठा पुण्यकारक झाला आहे. चंद्रभागाही चंद्रकन्या असून तापी सूर्यकन्या आहे ॥ ६५ ॥

त्यांचीं उदकें त्या रमणीय संगमीं अनुक्रमें शीतल व उष्ण आहेत. त्या तीर्थश्रेष्ठ संगमीं प्राप्त होऊन माझा मित्र प्रतिवैश्य ब्राह्मण ॥ ६६ ॥ यानें श्रवणद्वादशीचे योगावर त्या संगमतीर्थांत स्नान करून उपोषण केलें आणि चंद्रभागेच्या जलानें पूर्ण, नवा दृढ ॥६७॥

तयोःशीतोष्णसलिलेसंगमेसुमनोहरे ॥ तत्तीर्थवरमासाद्यप्रतिवैश्यःसमे
द्विजः ॥ ६६ ॥ श्रवणद्वादशीयोगेस्नातश्चैवोपवासकृत् ॥ चंद्रभागासु
तोयस्यवारिकुंभंनवंदृढम् ॥ ६७॥ दध्योदनयुतैःसार्धंसंपूर्णंवर्धमानकैः ॥
छत्रोपानद्युगंवस्त्रंप्रतिमांविधिवद्धरेः ॥ ६८ ॥ प्रददौविप्रमुख्यायरहस्य
ज्ञोमहामुनिः ॥ वित्तसंरक्षणार्थायतस्यापिचततोमया ॥ ६९ ॥ सोपवासे
नदत्तावैवारिधानींसुशोभना॥चंद्रभागास्थविप्रायदध्योदनयुतातदा॥ ७० ॥

असा उदकुंभ एका परळांतील पूर्ण भरलेल्या दध्योदनयुक्त पात्रांसह छत्री, जोडा, वस्त्र आणि वामनप्रतिमा यांसहवर्तमान विधीनें ॥ ६८ ॥ त्या वेदतात्पर्य जाणणाऱ्या महामुनी ब्राह्मणानें एका श्रेष्ठ ब्राह्मणास दिलें, नंतर त्या ब्राह्मणाच्या सांगण्यावरून मीही आपल्या धनसंरक्षणार्थ ॥ ६९ ॥ उत्तम सुशोभित दध्योदनयुक्त उदकाची झारी उपवास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

करून चंद्रभागातीरस्थ ब्राह्मणास त्या कालीं दिली ॥ ७० ॥ असें करून मी स्वगृहीं आलों. नंतर कांहीं कालानें मी मरण पावून नास्तिक बुद्धीमुळें पिशाच झालों. ॥ ७१ ॥ आतां या घोर अरण्यांत माझें कुशल कसें आहे तें मी तुला सांगतों. मीं आपला पुरोहित पाहिला.

एतत्कृत्वागृहंप्राप्तस्ततःकालेनकेनचित् ॥ पंचत्वमहमासाद्यनास्तिक्यात् प्रेततांगतः ॥ ७१ ॥ अस्यामटव्यांघोरायांयथास्वंकुशलंतदा ॥ पुरोहितो मयादृष्टःस्नात्वागृहमुपागतः ॥ ७२ ॥ शिक्यहस्तःसकलशोद्वादश्यांसमुपोषितः ॥ तेनापिकथितातत्रश्रवणद्वादशीशुभा ॥ ७३ ॥ सविनयंसोपदेशंव्रतंकृत्वामयानघ ॥ तस्येयंकर्मणःपुष्टिर्येयंदृष्टात्वयानघ ॥ ७४ ॥ यदन्नंचमयादत्तंसजलंघटकांचनं ॥ तत्तन्मांभजतेनित्यंपिशाचत्वेपिनित्यशः ॥ ७५ ॥

तो स्नान करून घरीं आला ॥ ७२ ॥ त्याच्या हातांत शिंकें व कलश असून तो त्या द्वादशीला उपोषित होता ॥ ७३ ॥ तेव्हां सविनय उपदेशसहित तें व्रत मीं केलें. त्या कर्माचें हें पुष्टिरूप फळ मला प्राप्त झालें तें त्वां अवलोकन केलें ॥ ७४ ॥ त्या व्रतसंबंधानें उदकसहित जें अन्न, कलश व सुवर्ण दिलें तें तें मला निरंतर या पिशाच योनींतही नित्य प्राप्त होत आहे ॥ ७५ ॥ हे निष्पापा वैश्या, तूं जसें पाहिलेंस तसें हें श्रवणद्वादशीचें फळ प्रतिदिवशीं मध्याह्नकाळीं मला प्राप्त होतें ॥ ७६ ॥ श्रवणद्वादशीचा उपवास केला त्या पुण्याईनें मला पूर्वजन्माचें स्मरण आहे. तसेंच दध्योदन दान केलें तेणेंकरून मला अक्षय्य अन्नो-

सेयंमध्याह्नसमयेदिवसेदिवसेमम ॥ उपतिष्ठतिवैश्येहयथादृष्टंत्वयानघ ॥ ७६ ॥ उपवासफलेनैवजातिस्मरणमेवच ॥ दधिभक्तप्रसादेनजलान्नंचाक्षयंमम ॥ ७७ ॥ ब्रह्मस्वहारिणस्त्वेतेपापाःप्रेतत्वमागताः ॥ परदारारताःकेचित्स्वामिद्रोहरताःपरे ॥ ७८ ॥ मित्रद्रोहरताःकेचिद्देशेस्मिंस्तुसुदारुणे ॥ ममैतेभृत्यतांप्राप्ताअन्नदानादिकेनच ॥ ७९ ॥ ॥

दक प्राप्त होतें ॥ ७७ ॥ हे परिवार जे आहेत ते ब्राह्मणाचें द्रव्य हरण करणारे पापी पिशाच योनीला प्राप्त झाले आहेत. यांत कोणी परस्त्रीसक्त असे आहेत व कित्येक स्वामिद्रोह करणारे आहेत ॥ ७८ ॥ कितीएक मित्रद्रोहाविषयीं तत्पर अशीं पिशाचें या अति भयंकर देशांत अन्नदानाच्या पुण्यानें माझे सेवक झालीं आहेत ॥ ७९ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सनातन परमात्मा भगवान् विष्णु कालत्रयीं अक्षय्य आहे. त्याच्या उद्देशानें जें द्यावें तें अक्षय्य होतें ॥ ८० ॥ अशा त्या अक्षय्य दानानें हीं पिशाचें पुनःपुनः नित्य तृप्त होतात; परंतु प्रेतयोनीमुळें यांस यांचा दुर्बळपणा कधींही सोडीत नाहीं ॥ ८१ ॥ अशा या घोर

अक्षय्योभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः ॥ यद्दीयतेतमुद्दिश्यअक्षय्यंत त्प्रकीर्तितम् ॥ ८० ॥ तेनाक्षय्येनचान्नेनतृप्ताएतेपुनःपुनः ॥ प्रेतभावाच्च दौर्बल्यंनमुंचंतिकदाचन ॥ ८१ ॥ अहंचपूजयित्वात्वामतिथिंसमुपस्थितम् ॥ प्रेतभावाद्विनिर्मुक्तोयास्यामिपरमांगतिम् ॥ ८२ ॥ मयाविहीनाःकिंत्वेतेवनेस्मिन्भृशदारुणे ॥ पीडामनुभवंत्येवदारुणांकर्मयोनिजाम् ॥ ८३ ॥

अरण्यांत तूं अतिथि प्राप्त झालास आणि मीं तुझी पूजा केली ह्मणून मी या प्रेत योनींतून मुक्त झालों. आतां मी उत्तम गतीला जाईन ॥ ८२ ॥ परंतु हीं पिशाचें मी गेल्यानंतर या अत्यंत घोर अरण्यांत स्वकर्मनिर्मित पिशाचयोनिसंबंधी उग्र यातना भोगीत राहतील ॥ ८३ ॥

ह्मणून हे महाभाग्यशाली वैश्या, मजवर अनुग्रह करण्याच्या इच्छेनें या सर्वांचीं अनेक नामगोत्रें मजपासून ग्रहण कर ॥ ८४ ॥ ही माझ्या काखेंत यांच्या नामगोत्रांची वही आहे ती घे, आणि हिमालयावर जाऊन तेथें तुला द्रव्याचा निधि मिळेल ॥ ८५ ॥ तो घेऊन

एतेषांतुमहाभागममानुग्रहकाम्यया ॥ अनेकनामगोत्राणिगृह्णीष्वत्वखिलंमम ॥ ८४ ॥ अस्तिकक्षागताचैवतत्त्वसंपुटिकाशुभा ॥ हिमवंतमथासाद्यतत्रत्वंलप्स्यसेनिधिम् ॥ ८५ ॥ गयाशीर्षंततोगत्वाश्राद्धंकुरुमहामते ॥ एकमेकमथोद्दिश्यप्रेतेप्रेतेयथासुखम् ॥ ८६ ॥ एवंसंभाषमाणस्तंतप्तजांबूनदप्रभः ॥ समारुह्यविमानंसस्वर्गलोकमितोगतः ॥ ८७ ॥ ॥

तूं गयेस जा. आणि हे महाबुद्धिमंता, एका एका पिशाचाच्या उद्देशेंकरून प्रतिपिशाचाचें श्राद्ध कर ह्मणजे हीं मुक्त होतील ॥ ८६ ॥ अशा प्रकारचें त्या वैश्याशीं त्या प्रेतराजाचें भाषण झाल्यानंतर सुवर्णासमान कांतीनेंयुक्त होत्साता दिव्य विमानांत बसून तो स्वर्गलोकास गेला ॥ ८७ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अशा प्रकारें आतिथ्याच्या प्रभावानें तो पिशाचराज स्वर्गास गेल्यावर तो वैश्य त्या सर्व पिशाचांचीं नामें व गोत्रें घेऊन हिमालयपर्वतावर गेला ॥ ८८ ॥ तेथें त्या पिशाचराजानें सांगितल्याप्रमाणें त्यास द्रव्याचा निधि प्राप्त झाला. नंतर तो वैश्य द्रव्याचा निधि घेऊन आपल्या घरीं गेला. पुढें पुष्कळ द्रव्य घेऊन तो गयेंतील वटवृक्षापाशीं गेला ॥ ८९ ॥ तेथें

स्वर्गतेप्रेतनाथेवैप्रभावात्सवणिक्क्रमात् ॥ नामगोत्राणिसंगृह्यप्रयातःसहि मालयम् ॥८८॥ तत्रप्राप्यनिधिंगत्वाविनिक्षिप्यस्वकेगृहे॥ धनभारमुपा दायगयाशीर्षवटंययौ ॥ ८९ ॥ प्रेतानांक्रमशस्तत्रचक्रेश्राद्धंदिनेदिने ॥ यस्ययस्ययथाश्राद्धंसकरोतिदिनेवणिक् ॥ ९० ॥ सोपितस्यतदास्वप्नेदर्श यत्यात्मनस्तनुम् ॥ ब्रवीतिचमहाभागप्रसादेनतवानघ ॥ ९१ ॥ ॥

त्यानें प्रतिदिवशीं एका पिशाचाचें श्राद्ध अशा रीतीनें सर्व पिशाचांचीं क्रमाक्रमानें श्राद्धें केलीं. ज्या ज्या प्रेताचें तो वैश्य ज्या ज्या दिवशीं श्राद्ध करी ॥ ९० ॥ त्या दिवशीं रात्रीं तें पिशाच त्या वैश्यास स्वप्नांत आपलें शरीर दाखवीत असे; आणि ह्मणे कीं, हे महा-भाग्यवंता निष्पापा, तुझ्या प्रसादानें ॥ ९१ ॥

या प्रेतदेहाचा त्याग करून मी उत्तम गतीला पावलों. नंतर तीं सर्व पिशाचें विमानांत बसून त्या वैश्यास ह्मणालीं ॥ ९२ ॥ हे वैश्यवर्या, त्वां आह्मां सर्वांस या प्रेतयोनिकारक पापांतून तारिलेंस. आतां आह्मीं सर्वही तुझ्या प्रसादानें स्वर्गास जातों ॥ ९३ ॥ साधुसंग

प्रेतभावमिमंत्यक्त्वाप्राप्तोस्मिपरमांगतिम् ॥ ततस्तुतेविमानस्थाऊचुश्चव णिजंतथा ॥ ९२ ॥ त्वयाहितारिताःसर्वेकिल्बिषाद्वणिजोत्तम॥प्रयामःस्वर्ग तिंसर्वेइदानींत्वत्प्रसादतः ॥९३॥ साधुसंगोनहिवृथाकदाचिदपिजायते ॥ एवमुक्त्वागताःसर्वेविमानैःसूर्यसन्निभैः ॥ ९४ ॥ दिव्यरूपधराःसर्वेद्योतयं तोदिशोदश ॥ हरिदत्तश्चतान्सर्वान्समुद्धृत्यजगामह ॥ ९५ ॥ स्वदेशस्थं चनगरंस्वगृहंचविवेशह॥सकृत्वाधनलोभेनप्रेतानांसद्गतिंवणिक् ॥ ९६ ॥

कदापि व्यर्थ होत नाहीं. असें बोलून तीं सर्व पिशाचें दिव्य रूपें धारण केलेलीं दशदिशा प्रकाशित करीत सूर्यासारख्या तेजःपुंज विमानांत बसून स्वर्गास गेलीं. नंतर तो हरिदत्त वैश्यही आपल्या देशीं आपल्या घरीं गेला. ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अशा रीतीनें तो वैश्य धनलोभेंकरून त्या पिशाचांस उत्तम गतीला लावून आपल्या घरीं गेल्यावर हे युधिष्ठिरा, भाद्रपदमासीं श्रवणयुक्त द्वादशी आली असतां तो वामनाची पूजा करून ॥ ९७ ॥ ब्राह्मणास दान देऊन आणि स्वतः जितेंद्रिय राहून उपवास करीत असे. तसेंच महानद्यांच्या संगमीं जाऊन स्नान करून प्रतिवर्षीं निरालस्यपणें

जगामस्वगृहंतत्रमासिभाद्रेयुधिष्ठिर ॥ श्रवणद्वादशीयोगेपूजयित्वाजनार्दनम् ॥ ९७ ॥ दानंदत्वाचविप्रेभ्यःसोपवासोजितेंद्रियः ॥ संगमेचमहानद्योःप्रतिवर्षमतंद्रितः ॥ ९८ ॥ चकारविधिवद्दानंततोदिष्टांतमागतः ॥ अवापपरमंस्थानंदुर्लभंसर्वमानवैः ॥ ९९ ॥ यत्रकामफलावृक्षानद्यःपायसकर्दमाः ॥ शीतलामलपानीयाःपुष्करिण्योमनोरमाः ॥ १०० ॥ ॥

॥९८॥ वामनद्वादशीव्रत व तत्संबंधी दानही विधियुक्त करीत असे. अशा रीतीनें आचरण करीत असतां देहप्रारब्ध संपल्यावर तो मरण पावला, आणि सर्व मानवांस दुर्लभ अशा उत्तम स्थानाप्रत पावला ॥ ९९ ॥ तें स्थान असें आहे कीं, तेथील वृक्ष इच्छित फळें देणारे आहेत. तेथील नद्यांत खिरीचा चिखल असतो. तेथें शीतल आणि निर्मळ उदकानें भरलेल्या अशा सुंदर पुष्करिणी आहेत ॥ १०० ॥ अशा त्या लोकास जाऊन महात्मा आणि अति तप्त सुवर्णासारख्या अंगानें शोभणारा असा तो वैश्य स्वर्गलोकांत एक समग्र कल्पपर्यंत देवांगनांसहवर्तमान हर्षयुक्त होत्साता निरंतर उत्तम प्रकारें रममाण झाला

तद्देशमासाद्यवणिग्ज्ञहात्माप्रतप्तजांबूनदभूषितांगः ॥ कल्पंसमग्रंसुरसुंदरीभिःस्वर्गेसुरेमेमुदितःसदैव ॥ १०१ ॥ बुधश्रवणसंयुक्ताद्वादशीसर्वकामदा ॥ दानंदध्योदनंशस्तमुपवासःपरोविधिः ॥१०२॥ सगरेणककुत्स्थेनधुंधुमारेणगाधिना ॥ एतैश्चान्यैश्चराजेंद्रकामदाद्वादशीकृता ॥१०३॥

॥१०१॥ भाद्रपद शुद्ध द्वादशी बुधवार व श्रवणनक्षत्र यांनीं युक्त असेल तर ती सर्व मनोरथ पूर्ण करणारी आहे. या द्वादशीला दध्योदनदान प्रशस्त असून उपोषण करणें उत्कृष्ट विधि आहे ॥ १०२ ॥ हे राजश्रेष्ठा, सगर, ककुत्स्थ, धुंधुमार, गाधि आणि अन्य राजांनीं ही सर्व मनोरथ पूर्ण करणारी द्वादशी केली ॥ १०३ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भाद्रपदांत शुक्लपक्षीं जी द्वादशी श्रवणासहवर्तमान बुधवारानेंयुक्त असते तिला ऋषींनीं जया असें ह्मटलें आहे. त्या द्वादशीचे दिवशीं उपोषण केल्यानें मनुष्य अणिमादि गुणयुक्त उत्कृष्ट सिद्धि पावतो ॥ १०४ ॥ याच द्वादशीला वामनजयंती व्रत असतें. श्री-

याद्वादशीबुधयुताश्रवणेनसार्धंसावैजयेतिकथितामुनिभिर्नभस्ये॥तामाद
रेणसमुपोष्यनरोहिसम्यक्प्राप्नोतिसिद्धिमणिमादिगुणोपपन्नाम् ॥ १०४ ॥
अस्यामेववामनजयंतीव्रतम् ॥ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ ॥ द्वादश्यास्तेवि
धिःप्रोक्तःश्रवणेनयुधिष्ठिर॥ सर्वपापप्रशमनःसर्वसौख्यप्रदायकः ॥१०५॥
एकादशीयदासास्याच्छ्रवणेनसमन्विता ॥ विजयासातिथिःप्रोक्ताव्रति
नामभयप्रदा ॥ १०६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

कृष्ण ह्मणतात हे युधिष्ठिरा. श्रवणयुक्त द्वादशीचा विधि तुला सांगितला. तो सर्व पापांचा नाश करणारा असून सर्व प्रकारचीं सुखें देणारा आहे ॥ १०५ ॥ भाद्रपदशुक्ल एकादशी जेव्हां श्रवण नक्षत्रानेंयुक्त असते तेव्हां तिला विजया असें ह्मणतात, आणि ती व्रत कर-

णारांस अभय देणारी आहे ॥ १०६ ॥ हे युधिष्ठिरा, पूर्वी इंद्र, अग्नि आणि वायु यांसहित सर्व देवगणांनीं वरदात्या विष्णूची प्रार्थना केली ॥ १०७ ॥ कीं, हे भगवन्, बलिनामक महासैन्ययुक्त, बलवान् आणि अजिंक्य असा एक दैत्य आहे. त्यानें सर्व देव आ-

पुरादेवगणैःसर्वैःसमेत्यचयुधिष्ठिर॥ वरदःप्रार्थितोविष्णुरिंद्राग्न्यनिलसंयुतैः
॥ १०७ ॥ बलवानजितोदैत्योबलिर्नाममहाबलः ॥ तेनदेवगणाःसर्वेपा
तितानिजमंदिरात् ॥ १०८ ॥ त्वंगतिःसर्वदेवानांशीघ्रंकष्टात्समुद्धर ॥
दैत्यंजहिमहाबाहोबलिंबलवतांवर ॥ १०९ ॥ श्रुत्वाविष्णुस्तदावाक्यंदे
वानांकरुणोदयम् ॥ उवाचवाक्यंवाक्यज्ञोदेवानांहितकाम्यया ॥११०॥

पल्या मंदिरांत कोंडून ठेविले आहेत ॥ १०८ ॥ तुह्मी सर्व देवांस गति अहां, याकरितां आह्मांला दुःखांतून मुक्त करावें. हे बलिश्रेष्ठा महाबाहो, बलिदैत्याचा वध करा॥ १०९॥ त्याकाली देवांचें असें करुणाजनक वाक्य श्रवण करून वाक्यज्ञाता विष्णु देवांच्या हितेच्छेनें हें वचन बोलता झाला ॥ ११० ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तो बोलला, अहो देव हो, त्रैलोक्य ज्यापासून भयशंकित होत आहे असा विरोचनपुत्र जो बली त्याला मी जाणतों. तो तपानें शुद्धांतःकरण, शांत, दांत, जितेंद्रिय ॥ १११ ॥ माझा भक्त. माझे ठिकाणीं प्राण ठेवणारा, सत्यप्रतिज्ञ, महाबलिष्ठ, ब्रह्मदेवासारखा आपल्या प्रजांचें

विष्णुरुवाच ॥ ॥ जातंवैरोचनेःपुत्रंबलिंत्रैलोक्यशंकितम् ॥ तपसाभावि तात्मानंशांतंदांतंजितेंद्रियम् ॥ १११ ॥ मद्भक्तंमद्गतप्राणंसत्यसंधंमहाब लम् ॥ प्रजापतिसमंस्वात्मप्रजानांप्रियकारणम् ॥ ११२ ॥ नगुणास्तस्य शक्यंतेवक्तुंकेनापिभूतले ॥ अवश्यंतपसोपेतैर्भोक्तव्यंतपसःफलम् ॥११३॥ तपसोंतस्तुबहुनाकालेनास्यभविष्यति ॥ यदाचविजयंदैत्यंज्ञास्येकाले नकेनचित् ॥ ११४ ॥ ॥ ॥ ॥

प्रिय करणारा ॥ ११२ ॥ पृथ्वींत कोणीही त्याचे गुण वर्णू शकणार नाहीं. तपश्चर्यासंपन्न लोकांनीं आपल्या तपाचें फल भोगलेंच पाहिजे ॥ ११३ ॥ बलीच्या तपाचा क्षय बहुत कालानें होणार आहे. कांहीं कालानें जेव्हां दैत्यांचा जयकाल गेला असें मी समजेन ॥११४॥

तेव्हां त्याची त्रैलोक्यलक्ष्मी हरण करून देवांला देईन. पुत्रेच्छा करणारी अदिती मला पुत्रार्थ शरण आली आहे ॥ ११५ ॥ तिचा मनोरथ आणि देवांचें कार्य यांविषयीं विष्णु विचार करूं लागला. मग अदितीच्या उदरीं गर्भीत जाण्याविषयीं बहुकाल विचारपूर्वक नि-

समाहृत्यश्रियंतस्यतदादास्येदिवौकसाम् ॥ अदितिर्मांप्रपन्नावैपुत्रार्थेपुत्र गृद्धिनी ॥ ११५ ॥ तस्यामनीषितंदेवकार्यंविष्णुरचिंतयत् ॥ सचिंतयि त्वासुचिरंदेव्यांगर्भावधारणम् ॥ ११६ ॥ अदितिंवरयामासवांछितंतेभवि ष्यति ॥ अथकालेबहुतिथेगतेसाऽदितिर्विणीबभौ ॥११७॥ सुषुवेनवमेमासि पुत्रंसावामनंहरिम् ॥ ह्रस्वपादंह्रस्वकायंमहाशिरसमर्भकम् ॥ ११८ ॥

श्चय करून ॥ ११६ ॥ त्यानें अदितीला सांगितलें कीं, तुझें इच्छित पूर्ण होईल. नंतर बहुत काल गेला असतां अदिती गर्भिणी होऊन शोभूं लागली ॥ ११७ ॥ पुढें नवव्या महिन्यांत त्या भक्तदुःख हरण करणाऱ्या वामनरूप पुत्राला प्रसवली. त्या मुलाचे पाय आंखूड होते, देह लहान होता आणि मस्तक फार मोठें होतें ॥ ११८ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्याचे हात, पाय व पोट हे अवयव अति कृश असून पोटऱ्या, मांड्या व केश हींही त्याचीं लहानच होतीं. अशा रीतीचा वामन (खुजा) पुत्र झालेला अवलोकन करून अदितीला मोठा आनंद झाला ॥ ११९ ॥ दैत्यांला भय प्राप्त झालें, व देवांला हर्ष झाला. त्याकालीं स्वतःच

पाणिपादोदरकृशंह्रस्वजंघोरुकेसरम् ॥ दृष्ट्वातुवामनंजातमदितिर्मोदमा
पवै ॥ ११९ ॥ भयंबभूवदैत्यानांदेवानांतोषआगमत् ॥ जातकादीन्शु
भकरान्संस्कारान्स्वयमेवहि ॥ १२० ॥ चकारकश्यपोधीमान्प्रजापतिस
मन्वितः ॥ आबद्धमेखलोदंडीजटीयज्ञोपवीतवान् ॥ १२१ ॥ कुशचर्माजि
नधरःकमंडलुविभूषितः ॥ बलेर्बलवतोयज्ञंजगामबहुविस्तरम् ॥ १२२ ॥

शुभकारक जातकर्मादिक संस्कार ॥ १२० ॥ ब्रह्मदेवासहवर्तमान बुद्धिमान् अशा कश्यपानें स्वतःच केले. पुढें ज्याच्या कटीला मेखला (मुंज) बांधली असून दंड, जटा यज्ञोपवीत हीं ज्यानें धारण केलीं आहेत ॥ १२१ ॥ आणि दर्भ कृष्णाजिन ज्यानें धारण केलें असून ज्याचे हस्तांत कमंडलु शोभत आहे असा तो वामनरूप भगवान बहु विस्तृत अशा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=13.09.19 15:20
,TRANSFERRED=2019/09/13 at 15:27:08
,PAGES=21
,TYPE=STD
,NAME=S0001779
,Book Name=M-2244-VAMANDWADASHI KATHA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection